

Коляденко С.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної педагогіки
та педагогічної майстерності
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Інноваційні форми підготовки соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу

На сучасному етапі модернізації вищої освіти в Україні особливої актуальності набуває проблема соціально-педагогічної підготовки майбутніх учителів, соціальних педагогів до роботи з дітьми, підлітками, молоддю у нових економічних та соціокультурних умовах [1: 3].

Державна політика в галузі вищої освіти спрямована на створення умов для розвитку і самореалізації особистості громадянина України, який чітко орієнтується в сучасних реаліях та перспективах соціокультурної динаміки, підготовлений до життєдіяльності у ХХІ столітті [2: 17-21]. При цьому досить виразно виявляються суперечності між новими завданнями у сфері соціального виховання молоді і недостатньою підготовкою вчителів, соціальних працівників до соціально-педагогічної діяльності.

Загострення кризових соціальних явищ у суспільстві суттєво позначилося на вихованні, розвитку та освіті молоді. Перед соціальними й педагогічними працівниками загальноосвітніх шкіл виникли численні нерозв'язані проблеми, серед яких прояви жорстокості у молодіжному середовищі, дитяча бездоглядність, злочинність, проституція, поширеність уживання наркотичних речовин [3: 1-2]. Соціальні трансформації, що відбулися в Україні протягом останнього десятиліття, призвели до збільшення робочої і побутової зайнятості дорослих членів родини. Зростання безробіття об'єктивно обмежує матеріальні можливості сім'ї, наслідком чого є падіння життєвого рівня, поширення тривожності у внутрішньосімейній атмосфері, зростання конфліктності у взаєминах дорослих і дітей. Усе це актуалізує необхідність соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на активізацію соціального потенціалу різних інститутів соціалізації особливості.

У зв'язку з цим стає нагальною необхідність розробки ефективної стратегії соціального розвитку надання допомоги, підтримки соціально незахищених категорій дітей і молоді. Для реалізації цього завдання потрібні компетентні спеціалісти, здатні успішно працювати в різноманітних соціальних сферах, впливати на формування соціальної політики в державі, розробку соціальних програм і створення служб соціальної допомоги. Вони повинні вміти діяти в широкому діапазоні професійних обов'язків і функцій по наданню допомоги дітям.

Окрім того, має постійно вдосконалюватися система знань, необхідних компетентному фахівцю. Професіонал повинен знати про зміни в законах, правах, що стосуються його професійної діяльності, а також про соціальні очікування з професійної соціальної допомоги; формулювати цілі та завдання соціально-педагогічного спілкування, встановлювати доцільні стосунки з різними категоріями дітей та підлітків; розв'язувати конфліктні ситуації.

Житомирський державний університет імені Івана Франка здійснює підготовку соціальних педагогів з 1996 року. Першою була відкрита спеціальність «Українська мова і література та соціальна педагогіка», а з 2002 року з'явилися спеціальності «Практична психологія. Соціальна педагогіка», «Соціальна педагогіка. Музика», «Соціальна педагогіка. Історія», а з 2007 року - «Соціальна педагогіка». Викладання соціально-педагогічних дисциплін забезпечує кафедра соціальної педагогіки та педагогічної майстерності.

В основу організації підготовки студентів було покладено концепцію формування готовності майбутніх спеціалістів до професійної діяльності у процесі оволодіння спеціальністю, яка полягає:

1) у визначенні основного складу професійно значущих якостей, якими має володіти майбутній спеціаліст, і побудова на цій основі моделі готовності майбутнього соціального педагога до професійної діяльності;

2) вивчення професійного середовища розвитку спеціаліста та проведення інформаційного аналізу професійної діяльності для розробки навчально-інформаційної моделі професійного середовища;

3) у самостійному досягненні поставлених на початку навчання студентом і викладачем мети на тривалий період часу у системі підготовки бакалавр-магістр.

Зміст освіти реалізується у різних формах навчання. Провідною формою навчання у процесі підготовки соціального педагога залишається традиційна лекція. У практиці викладання розповсюдженими є такі види лекцій:

Лекція-бесіда – форма активного залучення слухачів до навчального процесу. Як правило, така форма застосовується для викладу теоретично складного матеріалу. Наприклад, під час вивчення курсу «Теорія та історія соціального виховання» у якості лекції діалогу з аудиторією пропонується тема «Образ людини в історико-культурному аспекті» з розглядом наступних питань: етимологічні дослідження значення слова людина; людина у філософсько-етичних вченнях мислителів стародавньої Греції та Риму (Сократ, Платон, Демокрит, Аристотель); християнська концепція людини; теорія природного відбору Чарльза Дарвіна; марксистсько-ленінська біосоціальна концепція людини; психоаналітична концепція Зігмунда Фрейда.

Лекція-дискусія – викладач організує вільний обмін думками між логічними розділами. Для такого виду ми пропонуємо, наприклад, тему «Методи гуманістичного виховання» з тієї ж дисципліни з розглядом наступних питань: сутність методів гуманістичного виховання; основна схема реалізації методів виховання.; класичні ситуації, що створюються педагогами у системі виховання; форми та засоби виховної роботи.

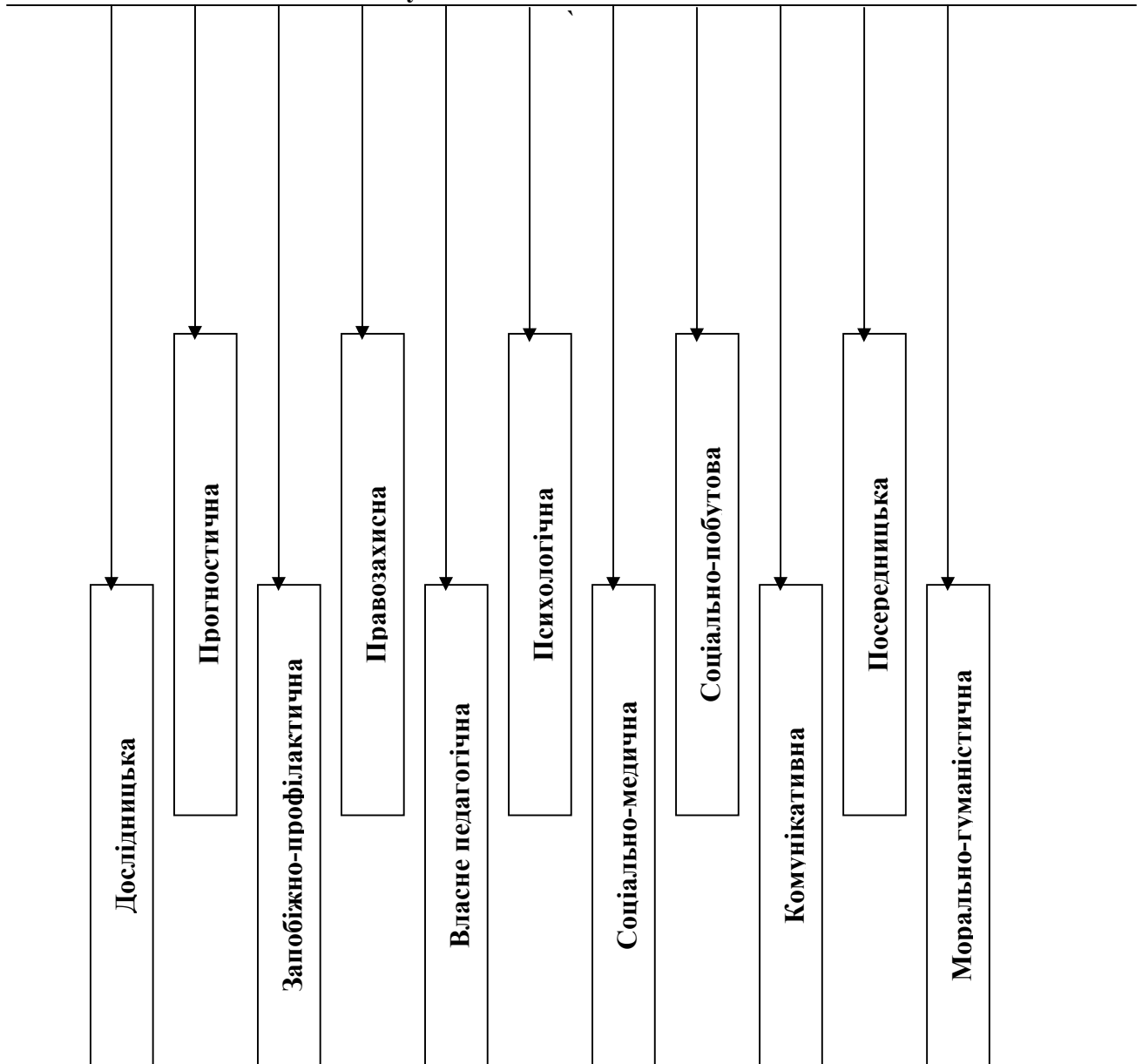
Лекція з розбором конкретних ситуацій – за формою така лекція є дискусією, однак для обговорення викладач ставить не питання, а наводить конкретну ситуацію. Наприклад, для розгляду теми: « Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки дітей та підлітків» із курсу «Методика соціальної роботи» викладач представляє усну ситуацію, яка є своєрідним прологом до наступної частини лекції. Ситуація: «До соціально-консультативної служби ЦСССДМ звернулася мати Івана Р., студента одного з коледжів міста. Її непокоїть поведінка юнака, у якого останнім часом стали з'являтися гроші, яких мати йому не давала. Іван ніде не підробляє. Мати підозрює, що син займається рекетом або розбоєм; на таку думку її наштовхнув випадково підслуханий дзвінок, де співрозмовник сина просив того про відстрочку боргу. У відповідь на питання матері син все заперечує і знаходить свої пояснення, не зовсім переконливі».

Лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку – прикладом такої лекції може бути програмоване навчання, де лектор має можливість отримати інформацію про засвоєння матеріалу за допомогою технічних засобів.

Лекція-консультація. Прикладом такої лекції може слугувати тема із дисципліни «Методика соціальної роботи», що має практичне спрямування «Особливості роботи соціального педагога з наркозалежними».

Проблемна лекція. Включення мислення студентів здійснюється за допомогою створення проблемних ситуацій. Одним із шляхів активізації роботи слухачів є використання структурно-логічних схем, опорних сигналів тощо. Наприклад, до теми «Професійна етика та кваліфікаційна характеристика соціального педагога» в курсі «Соціальна педагогіка» пропонується наступна схема:

Функції соціального педагога

Одним з основних джерел забезпечення розвитку творчого професійного мислення, пізнавальної мотивації і професійного використання знань у навчальних умовах залишається семінарське заняття. В умовах кредитно-модульної системи навчання ця форма набуває нового звучання. В основі технології проведення семінарського заняття лежать активні методи: проблемне навчання, ділові дидактичні ігри, рефлексо-тренінги, колективне навчання в малих групах тощо. Вони розраховані на самостійну роботу студентів, їхню творчу активність, інформатизацію й комп'ютеризацію навчального процесу, безперервне використання ЕОМ у процесі всього періоду навчання та формування на цій основі зв'язку нових форм навчання з традиційними. Наведемо приклад типового семінарського заняття по темі «Теорія і практика соціального виховання у творчій спадщині В.О. Сухомлинського» з курсу «Теорія та історія соціального виховання»:

План

1. Життя і педагогічна діяльність видатного педагога В.О. Сухомлинського.
2. Питання морального, трудового і естетичного виховання.
3. Підходи до формування особистості у творчій спадщині В.О. Сухомлинського.
4. Проблеми сімейного виховання в теорії та практиці В.О. Сухомлинського.

5. Творча спадщина В.О. Сухомлинського та відродження школи і педагогіки.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювати тему за вказаними питаннями.
2. Записати визначення основних понять.

Основні терміни та поняття: моральне виховання, естетичне виховання, гуманістичне виховання, сімейне виховання

Опрацювати тему, відповівши на тестові завдання

1. Кого має на увазі В.О. Сухомлинський «Немає іншого педагога-практика, якого б я так любив і поважав»:
 - а) П.П. Блонський;
 - б) К.Д. Ушинський;
 - в) А.С.Макаренко;
 - г) Януш Корчак.
2. Продовжте слова В.О. Сухомлинського «Мета виховання – людина, всебічно розвинена особистість, колектив – ...»
 - а) Форма виховання;
 - б) Засіб виховання;
 - в) Друга мета виховання;
 - г) Метод виховання.
3. В.О. Сухомлинський увів у науковий обіг поняття:
 - а) Моральне здоров'я колективу;
 - б) Моральні принципи колективу;
 - в) Моральні форми колективу;
 - г) Моральні методи колективу.
4. «Точками опори» у виховній системі В.О. Сухомлинського є :
 - а) Природа, Праця, Творчість, Слово;
 - б) Природа, Праця, Творчість, Слово, Краса;
 - в) Природа, Праця, Творчість, Краса;
 - г) Природа, Праця, Співпереживання, Творчість, Слово, Краса.
5. Уроки «під блакитним небом» В.О. Сухомлинського стали:
 - а) Школою культури слова;
 - б) Школою культури поведінки;
 - в) Школою культури спостереження та поведінки у природі;
 - г) Школою культури спостереження за оточуючим світом.
6. До творчих таємниць вчителя В.О.Сухомлинський відносить:
 - а) Велика праця у підготовці до уроку, нестандартне вирішення проблеми, свобода вибору форм і методів, демократизація навчання, розвиток природної обдарованості дітей, стимул;
 - б) Нестандартне вирішення проблеми, свобода вибору форм і методів, демократизація навчання, розвиток природної обдарованості дітей, стимул;
 - в) Свобода вибору форм і методів, демократизація навчання, розвиток природної обдарованості дітей, стимул;
 - г) Велика праця у підготовці до уроку, нестандартне вирішення проблеми, свобода вибору форм і методів, демократизація навчання.
7. Педагогічним принципом колективу Павлишської середньої школи було:
 - а) Виховання без обіцянок;
 - б) Виховання без покарань;
 - в) Виховання без оцінок;
 - г) Виховання без стимулу.
8. Першою у системі потреб В.О.Сухомлинський виділяє:
 - а) Потреба у грошах;
 - б) Потреба спілкування;

- в) Потреба порядку;
 - г) Потреба пізнання.
9. Ідеалом естетичного виховання В.О.Сухомлинський вважає :
- а) Пізнання прекрасного;
 - б) Пізнання природи;
 - в) Пізнання людини;
 - г) Пізнання спеціальності.
10. На думку В.О.Сухомлинського, фізична праця є обов'язковою:
- а) Для вчителів;
 - б) Для батьків;
 - в) Для адміністрації;
 - г) Для всіх.

Оцініть правильність тверджень (так, ні)

1. На думку В.О.Сухомлинського, «На любові до дітей тримається світ».
2. В.О. Сухомлинський повністю підтримував ідеї А.С. Макаренка.
3. На думку В. Сухомлинського, природа сама собою не виховує.
4. Педагог-гуманіст цілковито підтримував процес зубріння.
5. Виховання прекрасним, на думку В. Сухомлинського, здійснюється через показ огидного.

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Ставлення В.О. Сухомлинського до інновацій у системі виховання
2. Морально-трудове виховання у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.
3. Основні елементи педагогічної системи В.О.Сухомлинського.
4. Літературна спадщина В.О.Сухомлинського.
5. Особливості організації роботи В.О.Сухомлинського з важковиховуваними дітьми та підлітками.

Отже, при викладанні соціально-педагогічних дисциплін у Житомирському державному педагогічному університеті ми дотримуємося контекстної технології, сутність якої полягає у тому, щоб за допомогою систем форм, методів навчання задати предметно-соціальний контекст майбутньої професійної діяльності. Тобто, модель фахівця отримує своє відображення у діяльній моделі його підготовки: цілісний зміст професійної праці, представлений як система професійних проблем, функцій і завдань, наближених до професійних.

Список використаної літератури:

1. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник / За ред. А.Й. Капської. — К., 2000. — 264 с.
2. Освітньо-професійна програма вищої освіти за спеціальністю 7010106 «Соціальна педагогіка» // Мішик Л.І. Соціальна педагогіка. — К.: ІЗМН, 1997. — С.78-93.
3. Євтух М.Б., Сердюк О.П. Соціальна педагогіка: Підручник. — К.: МАУП, 2002. — 232 с.